

SPICUL DE GRÎU ȘI MALADIILE ȘPIRITULUI

Surprinzătoare această experiență teatrală a grupului "Koreja" cu **Refrattari** după **Woyzeck** de Büchner!

Pentru cei șazeci de spectatori - ați poate admite grupul la fiecare spectacol -, contactul vizual cu spațiul de joc revelează de la început instalarea, încă nedefinită, a unui ritual scenic, după cum poate fi vorba și de presimțirea unui limbaj scenic mai puțin obișnuit. Plecând de la chiar materialul lemnos al băncilor pe care am stat, același cu al unei piese din decor.

În acest spațiu de joc se înalță firav spice de grâu purtând lumînări în vîrf. Mișcarea în scenă va ține seama de slalomul coregrafic obligatoriu, actorii deplasîndu-se pe o suprafață de cîțiva metri pătrați. Era de parcă am fi urmărit o experiență de laborator. Și, totuși, senzația se diluează treptat pentru a face loc unor "cercuri" concentrice ale dramei personajelor care schimbă, prin "lecturi" succesive, "hainele" textuale nu numai ale operei **Woyzeck**, dar și ale altor scrieri de Büchner.

Reflexe însumate și însușite ca mod de expresivitate teatrală provenind din cercetările lui Eugenio Barba asupra limbajului corporal al actorului, dar și însemne grotowskiene conturează pregnant un filament pur italianesc al spectacolului. Coloristic - aparte clar-obscurul sugerînd refracții de pictură italiană din Quattrocento - spectacolul grupului "Koreja" este un rafinament vizual. Decuparea prin ecleraj a locurilor de joc îmbină spotul cu glisarea spre regimul clar-obscurului. Regimul sonor este, la rîndu-i, o textură a vocilor lucrate special pentru reliefaarea proceselor psihice suportînd replica și a incantațiilor muzicale. Teatralitatea ambientului sonor intră într-o concordanță sesizabilă cu "mediul" spectacolului pentru a acredita ideea agresării umanului, a diminuării, a violențării sale într-un univers unde cuvintele dau tot mai puțin seama de dezarticularea proceselor psihice subiacente.

"Crucificarea" lui Woyzeck, fișa de material albastru întinsă în longitudinea spațiului de joc, anume ipostaze ale unor personaje și postura vocală a altora dau o senzație de originalitate a interpretării universului büchnerian. Dar acest "tratament" al tragediei lui Woyzeck, al lumii sale, precum și al reverberațiilor acesteia, spuneam că e neobișnuit pentru noi (pentru o parte, cel puțin!). Interpreta (!) lui Woyzeck poartă afirmată în față o colivie de păsări. Costumele actorilor sînt uzate (ca ale zugravilor, pătate); aceștia nu confecționează prin text "sferică" înțelegere a universului lor pentru a o oferi spectatorului ca obiect de contemplat. Dimpotrivă, intenționata dezarticulare a discursului verbal în scenă, concepută de regizorul Salvatore Tramacere, atrage abia așa atenția asupra cauzelor și motivațiilor de sens ale "stațiunilor" dramei (ca în teatrul expresionist - "Stationen-Drama").

Refrattari al grupului "Koreja" nu provoacă plăceri de calibrul epidermic. E o inducere profitabilă într-una din căile creativității teatrale contemporane.

MARIAN POPESCU

DRAMATURGIA FAPTULUI

Discuție cu avocatul Boris Lolotuhin, aparatorul scriitorului Aleksandr Ghinzburg în "procesul celor patru" (fragmente)

REPORTER: Boris Andreevici, în anul 1968 l-ați apărat pe Aleksandr Ghinzburg în așa-numitul "proces al celor patru". Ghinzburg a fost printre primii care s-au ridicat în apărarea scriitorilor Andrei Sineavski și Iuli Daniel, care fuseseră condamnați.

B.Z.: Cauza lui Ghinzburg era strîns legată de procesul lui Sineavski și Daniel, ea decurgea din acest proces. Romanele, nuvelele, articolele scriitorilor arestați, în momentul urmăririi lor penale, erau publicate în 24 de limbi. Opinia publică din Vest era nedumerită, neînțelegînd cum puteau fi trimiși în judecată literații pentru operele lor artistice (...). Ghinzburg a înțeles că urmărirea judecătorească a lui Sineavski și Daniel este ilegală. Ce putea să întreprindă în 1968 cetățeanul sovietic ca să-i apere pe scriitorii arestați? Singura cale găsită de tînărul scriitor a fost alcătuirea unei culegeri de materiale referitoare la proces. Astfel a apărut "Cartea albă". Dar înainte de aceasta și-a exprimat protestul personal, adresîndu-i o scrisoare președintelui Consiliului de miniștri de atunci, A.N.Kosîghin.

Din scrisoarea lui A. Ghinzburg către A.N.Kosîghin

Mă adresez dumneavoastră, ca șef al guvernului, în problema care mă frămîntă de cîteva luni. Pe 5 decembrie, ziua Constituției, m-am convins că nu numai eu, dar și alte sute de oameni sînt nellniștiți de soarta scriitorilor Andrei Sineavski și Iuli Daniel, arestați de către organele K.G.B.

Arestarea lui Sineavski și Daniel ridică o serie de întrebări, a căror rezolvare ține de sfera de activitate a șefului guvernului.

1. Despre esența noțiunii de "propagandă antisocială" și aplicarea acestei noțiuni...
2. Despre aplicarea noțiunii de "propagandă antisocială" la literatura beletristică...
3. Despre rolul K.G.B. în viața socială a țării...
4. Despre aplicarea acordurilor internaționale...

Eu consider ca un drept al meu și în același timp ca o datorie să mă adresez dumneavoastră cu aceste probleme. Nu sînt deloc convins că aceste probleme puse de mine nu vor fi luate și ele drept antisovietice...

Dar îmi iubesc țara și nu doresc ca acțiunile repetate și necontrolate ale K.G.B.-ului să constituie o pată pe reputația ei. Iubesc literatura rusă și nu vreau ca încă doi dintre reprezentanții ei să fie duși în convoi, ca să doboare copaci în pădure...

Judecarea lui Sineavski și Daniel era ilegală, de asta nu mă îndoiam. Nu mă îndoiam nici în legătură cu sentința pe care o va da completul de judecată în cazul lui Ghinzburg. Eu am considerat gestul lui ca un act de curaj civic și de aceea, cînd mama și logodnica lui Ghinzburg mi s-au adresat cu rugămintea de a-l apăra, n-am avut nici un fel de ezitări, considerînd de obligația mea a-mi îndeplini o datorie nu

numal profesională, ci și morală.

Cauza lui Ghinzburg reflecta conflictul dintre stat și societate. Și dacă învinuirea exprima tendința statului de a înăbuși orice mod de a gândi diferit de al său, apărării îi revenea misiunea de a vorbi în numele opiniei publice (...). "Procesul celor patru" a fost unul dintre primele procese din existența avocaturii sovietice, când apărarea s-a recunoscut pe sine ca reprezentantă cu puteri depline a opiniei publice.

ASPECTE DE LA PROCES. Atmosfera de la proces era apăsătoare și sufocantă. Judecătorul Mironov n-a considerat necesar să ascundă că urmărește doar un singur scop, acela de a-l găsi vinovați pe inculpați. Există o veche tradiție conform căreia judecata trebuie nu numai să fie dreaptă, dar să și arate acest lucru. Mironov nici măcar nu s-a străduit să pară drept. Îi întrerupea pe inculpați, respingea întrebările avocaților ș.a.m.d. Unul dintre avocați a cerut audierea ca martor a generalului P.G. Grigorenko, care putea aduce mărturii importante într-unul din punctele cheie. Mărturia lui însă ar fi distrus scenariul prestabilit... Generalul a fost declarat "bolnav psihic" (după ce adusesse multe dovezi din partea medicilor cum că e sănătos). (...) După cîțiva ani, cînd i s-a permis să plece în vizită la fiul său în S.U.A., din proprie inițiativă a consultat cîțiva medici psihiatri americani, care au confirmat că este perfect sănătos.

AUDIEREA UNUI INculpAT LA PROCES. Judecătorul: "Considerați că opera dumneavoastră este antisovietică?" "Nu, nu consider" - zice inculpatul. "De ce nu considerați?" - întreabă judecătorul. Inculpatul încearcă să expună conținutul povestirii, ca să-și motiveze răspunsul. Judecătorul îl oprește imediat. "Galanskov [numele inculpatului] nu ne povestiți conținutul operei antisovietice". Puțin intimidat, Galanskov începe din nou să explice de ce el nu consideră că povestirea este antisovietică. Judecătorul îl oprește din nou. Descurajat, Galanskov tace. Mironov îi pune iarăși întrebarea: "Pe ce criterii considerați că opera nu este antisovietică?". De data aceasta inculpatul răspunde politicos: "După conținut". "Iată - zice Mironov - excelent, așa trebuia să răspundeți de la început, de ce ați încercat să ne povestiți conținutul acestei opere antisovietice?" Și toate acestea judecătorul le spunea foarte serios.

Protocolul completului de judecată, cum era de așteptat, n-a reținut prea multe din cele spuse în apărarea inculpaților (...). Judecătorul a respins toate observațiile apărării, considerînd că ele nu corespund realității (...). Colegiul Tribunalului Suprem al R.S.F.S.R., analizînd protestul nostru față de această situație scandaloză, n-a reacționat în nici un fel.

Cred că nici unul dintre avocații implicați în procesele politice din acele timpuri nu credea că li se va face dreptate celor apărați de el (...). Apărarea inculpaților ar fi depășit cadrul procesului juridic și ar fi devenit un fapt al vieții sociale (...). Nu ne îndoiam că sentința va fi de condamnare, indiferent de puterea de convingere sau de argumentele apărării (...). După cum era de așteptat, completul de judecată a aplicat exact sentința pe care a cerut-o procurorul: 7 ani privațiune de libertate - Galanskov, 5 ani - Ghinzburg, 2 ani - Dobrovolski, 1 an - Laškova. În ultimul său cuvînt, Ghinzburg a cerut să nu i se dea un termen de detenție mai mic decît al

lui Galanskov, dar completul de judecată nu s-a abătut nici aici de la cererea procurorului. Acest lucru confirma impresia că sentința era dinainte stabilită (...). După un timp au început să apară complicațiile în viața mea profesională. Mai ales atunci cînd radiodifuziunile din Vest au început să transmită pledoaria mea în "procesul celor patru". "Cuvîntul meu în apărarea lui Ghinzburg" a apărut în "Nouvel Observateur", ceea ce, normal, nu putea să nu irite conducerea, care a tras concluzia că eu însumi am predat textul, revistei franceze.

DIN PLEDOARIA LUI BORIS ZOLOTUHN ÎN APĂRAREA LUI ALEKSANDR GHINZBURG. Acuzatorul a spus de nenumărate ori că Ghinzburg are convingeri antisovietice. După cum se știe, convingerile, prin ele însele, nu pot fi condamnate... Care sînt deci motivele ce l-au îndemnat pe Ghinzburg să alcătuiască o culegere de materiale privind cauza lui Sineavski și Daniel? Procesul Sineavski și Daniel a fost primul proces prin care unor scriitori li se aducea drept culpă conținutul operei lor. Și înainte au fost acuzați scriitori pentru lucrări antisovietice. Bulgakov (ZILELE TURBINILOR), Pilniak (COPACUL ROȘU). În memorie mai stăruie povestea romanului lui Boris Pasternak, DOCTOR JIVAGO. Dar niciodată n-a existat un proces penal. Procesul lui Sineavski și Daniel a fost un proces neobișnuit, de aceea a trezit un mare interes al opiniei publice sovietice și mondiale...

Ghinzburg a încercat să citească operele celor doi scriitori, opere care au slujit drept material pentru acest proces. Îl interesa ce fel de literatură poate declanșa un proces penal. Citindu-le, Ghinzburg nu a considerat că ele ar avea un caracter criminal... Aș vrea să amintesc aici scrisoarea celor 62 de scriitori, ridicați în apărarea lui Sineavski și Daniel, printre ai cărei semnatori erau Ciukovski, Ehrenburg, Kaverin și alții... Spun acest lucru ca să subliniez că reacția lui Ghinzburg n-a fost unică... Ghinzburg consideră procesul nedrept. Aici aș vrea să pun o întrebare generală: Cum trebuie să procedeze un cetățean care judecă astfel? El poate să se comporte cu indiferență sau poate avea o reacție socială (...). Eu nu știu care comportament i se pare de preferat completului de judecată. Dar cred că acela de neindiferență e mai civic.

În acest proces îmi revine datoria de onoare de a nu mă opri la caracterizarea însușirilor morale ale lui Ghinzburg, întrucît, independent de faptul că el e bun sau rău, pot să susțin cu toată certitudinea că e nevinovat... Rog instanța să-l achite pe Aleksandr Ghinzburg.

După numai o zi am fost exclus din partid (...). Comunistul Zolotuhin nu așa trebuia să-l apere pe Ghinzburg. Dar cum? (...) Dacă eu l-am apărat pe inculpat conform legii (și așa a și fost), n-are nici un fel de importanță dacă sînt sau nu membru de partid (...). După un oarecare timp s-a primit dispoziția să fiu exclus din avocatură. Colegii mei au fost puși într-o situație delicată. Din avocatură poți fi exclus doar pentru încălcarea eticii profesionale. Prezidiul Colegiului știa că nu are de ce să mă excludă. Atunci a început tragerea sforilor. Am fost învinuit că am adus prejudiciul justiției (...).

...B.A. Zolotuhin a fost reprimat în barou abia după 20 de ani.

traducere și adaptare MARIA ȘIANU
(din revista "Teatr" nr. 11/1990)